

УДК 368

Аналіз ринку майнового страхування в Україні

Романовська Ю.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Яковенко К.А.

студент
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті досліджено особливості розвитку майнового страхування. Проаналізована динаміка премій і виплат щодо страхування майна виявила тенденцію зменшення кількості укладених договорів в цій підгалузі. Систематизовано чинники, що гальмують розвиток майнового страхування. Висвітлено вплив внутрішніх і зовнішніх ризиків на розвиток страхування майна. Виявлено фактори впливу на структурні зміни в досліджуваній підгалузі ринка страхування, а також запропоновано перспективи розвитку майнового страхування в Україні.

Ключові слова: страхування, майнове страхування, страховий ринок, страхові компанії, ризики.

Romanovska Yu.A., Yakovenko K.A. АНАЛИЗ РЫНКА ИМУЩЕСТВЕННОГО СТРАХОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье исследованы особенности развития имущественного страхования. Проанализированная динамика премий и выплат по страхованию имущества выявила тенденцию уменьшения количества заключенных договоров в этой подотрасли. Систематизированы факторы, тормозящие развитие имущественного страхования. Освещено влияние внутренних и внешних рисков на развитие страхования имущества. Выявлены факторы влияния на структурные изменения в исследуемой подотрасли рынка страхования, а также предложены перспективы развития имущественного страхования в Украине.

Ключевые слова: страхование, имущественное страхование, страховой рынок, страховые компании, риски.

Romanovska Yu.A., Yakovenko K.A. ANALYSIS OF THE MONEY INSURANCE IN UKRAINE

The features of development of property insurance are investigated in the article. The analyzed dynamics of premiums and payments for property insurance revealed a tendency to reduce the number of contracts concluded in this sub-sector. The factors hindering the development of property insurance are systematized. The influence of internal and external risks on the development of property insurance is highlighted. The factors influencing structural changes in the investigated sub-sector of the insurance market and the prospects of development of property insurance in Ukraine are revealed.

Keywords: insurance, property insurance, insurance market, insurance companies, risks.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з підгалузей страхування є майнове страхування. Страхування майна громадян є засобом захисту, за допомогою якого мінімізується негативний вплив різноманітних явищ у суспільному житті і здійснюється превентивність чи повне усунення небажаних матеріальних ризиків. Економічне значення цього страхування зумовлене відшкодуванням збитків, заподіяних страхувальнику внаслідок знищення або пошкодження майна в разі настання страхових випадків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку фундаментальних питань теорії та практики страхування майна зробили такі вчені, як, зокрема, В.Д. Базилевич, О.Д. Вовчак, О.С. Бойко, С.О. Рубан. Ана-

ліз добровільного майнового страхування в Україні у своїх працях здійснювали такі вітчизняні науковці, як О.С. Паращак, Н.М. Лисенко. Перспективам розвитку страхування майна громадян в Україні присвятили свої праці такі вчені, як Т.Д. Кривошлик, С.О. Рубан, О.В. Марценюк-Розарьонова.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Варто відзначити, що у фінансово-економічній літературі визначенням загальнотеоретичних проблем майнового страхування і науковим розробкам, орієнтованим на практичне застосування, приділена незначна увага.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення та дослідження сучасних особливостей та розвитку

ринку майнового страхування в державі, що виступає найбільш ефективним, раціональним та доступним засобом захисту саме майнових інтересів громадян.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страховий ринок в Україні, перебуваючи під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, зазнає кількісних і якісних змін в процесі свого розвитку. Причому зростання частки страхових послуг на вітчизняному фінансовому ринку свідчить про зростання доходів фізичних і юридичних осіб та про розвиток страхового ринку. Розглядаючи страховий ринок України загалом, можна говорити про те, що найбільшу частку в його структурі займає саме майнове страхування.

Страхування майна – галузь страхування, що включає різні види страхування юридичних і фізичних осіб, де об'єктом страхування виступає майновий інтерес, пов'язаний з володінням, користуванням і розпорядженням майном [1, с. 25].

Майновими видами страхування також вважається страхування цивільної відповідальності, яке здійснюється у формі добровільного страхування. За договорами майнового страхування юридичні та фізичні особи можуть застрахувати майно як у повній його

оцінці, тобто за дійсною, реальною вартістю, так і в певній частці. Під час страхування майна страхова сума не може перевищувати його дійсну вартість, під якою найчастіше розуміється відновлювальна (балансова) вартість на момент укладання договору.

Майнові договори страхування можуть бути укладені як на один рік, так і на невизначений термін, він вважається продовженим на наступний рік за умови внесення до закінчення поточного року певної частини (зазвичай 20–25%) страхових платежів, розрахованих на наступний рік [1, с. 35–38].

Страховальниками у майновому страхуванні можуть бути юридичні й (або) фізичні особи. Залежно від того, хто виступає у ролі страховальника, ця галузь страхування охоплює дві підгалузі (рис. 1).

Страхування майна в Україні здійснюється у двох формах (рис. 2). Насамперед це стосується об'єктів, які мають високу вартість та зачіпають не тільки майнові інтереси окремих суб'єктів господарювання, але й національні інтереси.

Сьогодні найбільш актуальним видом добровільного страхування майна є страхування замиської нерухомості, а саме котеджів, дачних будинків. У перспективі очікується

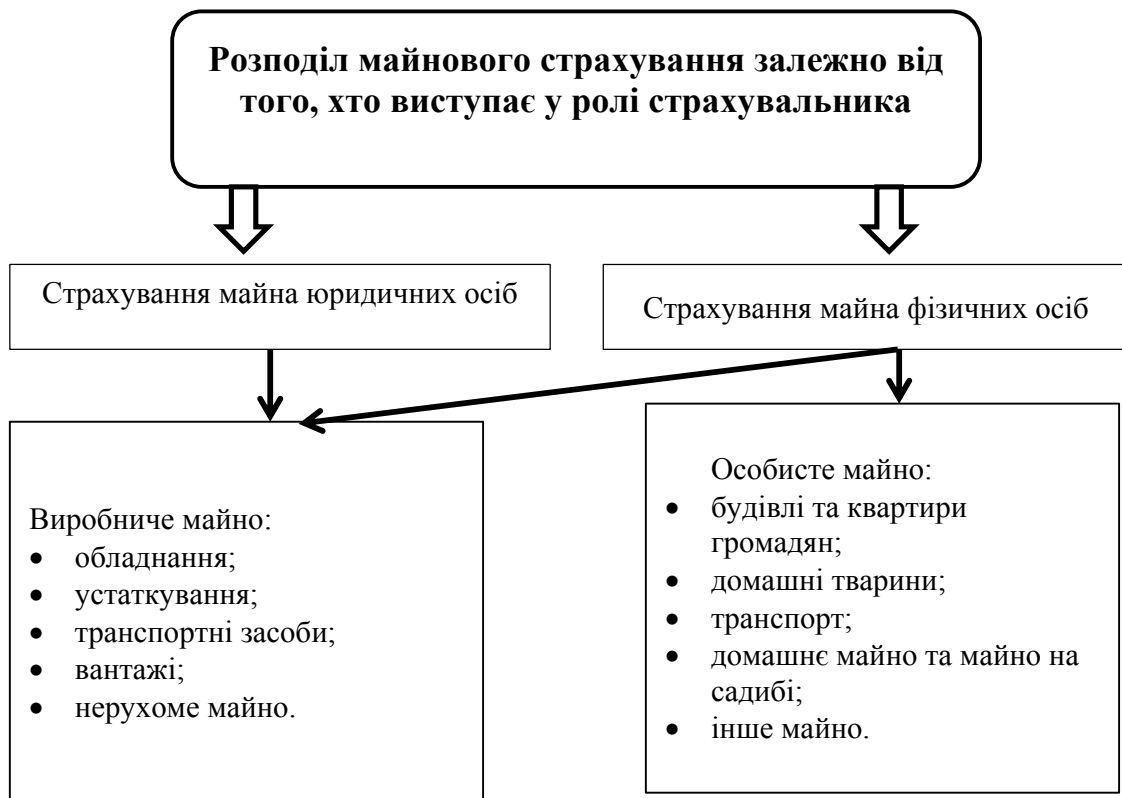

Рис. 1. Класифікація майнового страхування

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [1, с. 125]

Рис. 2. Форми страхування майна в Україні

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [1, с. 178]

Рис. 3. Динаміка премій і виплат по страхуванню майна

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [2]

посилення інтересу споживачів страхових послуг і до страхування квартир, особливо їх устаткування, ремонту.

Перед розглядом окремої підгалузі страхування доцільно було б проаналізувати загальний стан страхування в Україні. Так, згідно з даними офіційного порталу Верховної Ради України за 2016 рік частки валових страхових премій та чистих страхових премій у відношенні до ВВП залишились на рівні 2015 року та становили 1,5% та 1,1% відповідно. Порівняно з 2015 роком на 5 434,3 млн. грн. (18,3%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 4 109,0 млн. грн. (18,4%). Обсяг валових страхових виплат/відшкодувань порівняно

з 2015 роком збільшився на 739,0 млн. грн. (9,1%), обсяг чистих страхових виплат збільшився на 958,2 млн. грн. (12,6%). Протягом аналізованого періоду зменшилась кількість укладених договорів страхування майна на 27 867,8 тис. одиниць (або на 89,5%) [4].

Одним зі стимулів для розвитку страхування загалом є ринок майнового страхування, а саме посилення зацікавленості власників, а також розпорядників майна в його збереженні, що пов'язане з масовою приватизацією в Україні і поступовим подоланням стереотипу про те, що держава відшкодує завданий збиток. Розглянемо динаміку премій і виплат по страхуванню майна в Україні за 2012–2016 роки на рис. 3. Так, порівняно з 2012 роком страхові платежі зменшились в

усіх роках: у 2013 році на 8 870,4 млн. грн., або 78%, у 2014 році порівняно з 2012 роком на 9 315,0, або на 82%. Приріст чистих страхових премій страхування майна за 2016 рік порівняно з 2015 роком збільшився на 20,3%, або на 445,2 млн. грн.

Цікавою є ситуація з рівнем чистих страхових виплат. Так, у 2014 році цей показник становив усього 172,5 млн. грн., а у 2015 році збільшився до 429,3 млн. грн., тобто майже у два рази, але до 2016 року знову зменшився до 149,9 млн. грн. Тобто у 2014 році з отриманих чистих страхових премій українські страховики виплачували лише п'яту частину у вигляді страхового відшкодування, у 2015 році – уже 43,66%.

Це свідчить про істотне підвищення ефективності діяльності страховиків та значне зростання конкуренції на страховому ринку у цей період. Проте ці показники все ще залишаються низькими порівняно з аналогічними показниками розвинених страхових ринків. Загалом низький рівень страхових виплат у 2016 році у 149,9 млн. грн. негативно впливає на імідж вітчизняних страхових компаній, ринок загалом, адже посилює недовіру з боку страхувальника, а над цією проблемою варто працювати усім суб'єктам ринку.

На думку багатьох вітчизняних дослідників, головною проблемою, що перешкоджає збільшенню валових страхових премій, є саме недовіра населення до страхових компаній [2; 3; 6, с. 830]. Головними причинами цього є такі (рис. 4).

Перспективи розвитку майнового страхування вимагають суттєвих змін у системі підготовки та забезпечення кадрами учасників страхового ринку, а саме збільшення чисельності працюючих на ринку страхування спеціалістів, залучення до роботи висококвалі-

фікованих працівників (актуаріїв, сюрвеєрів, аварійних комісарів, аджастерів, брокерів).

Однією з найважливіших умов успішного розвитку майнового страхового ринку є формування комунікацій зі споживачами шляхом його страхової освіти через засоби масової інформації, а також вдосконалення страхових продуктів.

Страховий ринок майнового страхування України досі має невикористані резерви. В державі застраховано лише близько 10% ризиків, тоді як у більшості розвинутих країн цей показник досягає 90–95 % [2].

Вибір страхових компаній, у яких юридична або фізична особа може застрахувати своє майно, досить великий. Страховики для нарощення страхових премій пропонують приблизно однакові умови страхування та страхові пакети, але щодо здійснення виплат їх політика щодо клієнтів суттєво різниться. Характерним для багатьох крупних страхових компаній є низький рівень задоволення страхових інтересів середніх та дрібних страхувальників, де обсяги страхових виплат суттєво занижуються. При цьому страховики часто не мають бажання пролонгації договору страхування з такими клієнтами [3].

Не менш важливою проблемою є низький рівень доходів населення. Попит на страхові послуги залишається дуже низьким.

Тенденція зміни основних показників діяльності страхового ринку за 2015–2016 роки свідчить про наявність якісних зрушень на цьому ринку, тому доцільним буде дослідити страхову діяльність у цих роках (табл. 1).

На основі даних табл. 1 видно, що з кожним роком валові та чисті страхові премії, валові та чисті страхові виплати зменшуються.

Однак порівняно з 2015 роком обсяг надходжень валових страхових премій збільшився

Рис. 4. Причини недовіри населення до страховиків

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [1, с. 260]

Таблиця 1

Страхова діяльність у 2012–2016 роках

Показники	Темп приросту за 2013/2012 рік		Темп приросту за 2014/2013 рік		Темп приросту за 2015/2014 рік		Темп приросту за 2015/2016 рік	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Валові страхові премії	3 670,30	40,4	-3 442,80	-27,0	-5 826,30	-62,6	656,2	18,8
Валові страхові виплати	-550,90	-24,2	-158,30	-9,2	-1 137,30	-72,4	-284	-65,5
Чисті страхові премії	101,30	10,9	5 700,10	552,4	-4 543,80	-67,5	445,2	20,3
Чисті страхові виплати	-462,60	-21,7	-134,40	-8,0	-1 110,30	-72,1	279,9	-65,2

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [2; 5; 6]

Таблиця 2

Рівень валових та чистих виплат майнового страхування

Показники	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Валові страхові премії	9 085,00	12 755,30	9 312,50	3 486,20	4 142,40
Валові страхові виплати	2 280,60	1 729,70	1 571,40	434,1	149,7
Рівень валових виплат, %	25,1	13,6	16,9	24,5	36,6
Чисті страхові премії	930,5	1 031,80	6 731,90	2 188,10	2 633,30
Чисті страхові виплати	2 136,60	1 674,00	1 539,60	429,3	149,4
Рівень чистих виплат, %	229,6	162,2	22,9	23,4	35,8

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [5; 6]

на 656,2 млн. грн. (18,8%), обсяг чистих страхових премій збільшився на 445,2 млн. грн. (20,3%). Основним фактором збільшення валових страхових премій порівняно з 2015 роком стало збільшення обсягу валових страхових премій, зокрема премій з добровільного майнового страхування (темпи приросту становили 56,2%).

Простежується стабільно низький рівень страхового відшкодування майнового страхування, який свідчить про неефективність діяльності страхових компаній на ринку з різних причин, а саме монополізації, неадекватного державного регулювання тощо. До можливих причин, які можуть впливати на рівень страхових виплат, можна зарахувати такі чинники, як ціновий, кількісний, юридичний, кон'юнктурний.

На низький рівень страхових виплат в Україні переважно впливають тільки юридичний та кон'юнктурний чинники. Юридичний чинник пов'язаний з численними відмовами страхових компаній у виплаті страхових відшкодувань через формальні причини. Для більш детального дослідження майнового страхування проаналізуємо рівні валових та чистих виплат (табл. 2).

Як видно з табл. 2, рівень валових виплат з 2012 по 2016 роки зростає, найменше зрос-

тання спостерігається у 2013 році (13%), найбільше – у 2016 році (36,6%). Збільшення рівня валових страхових виплат може розглядатися як позитивна ознака з огляду на те, що надходження страхових платежів збільшилося порівняно з попереднім роком. Рівень чистих страхових виплат також має тенденцію до зростання, хоча й значно зменшився порівняно з 2012 та 2013 роками, де становив 229,9% та 162,2% відповідно. Найменше його значення, але все ж таки позитивне зафіксоване у 2014 році (22,9%).

Рівень чистих страхових виплат перевищує рівень валових, оскільки під час розрахунку не враховуються частки страхових виплат, що сплачуються за договорами внутрішнього пере страхування ризиків, та частки страхових премій, що сплачуються за операціями внутрішнього страхування. Зростання рівня валових та чистих страхових виплат з майнового страхування може свідчити про здійснення страховими компаніями оптимізації оподаткування.

Отже, нині страхування майна ілюструє високі показники розвитку, спостерігаємо певні позитивні зміни саме у структурі майнового страхування. Водночас ефективність окремих видів страхування майна є занадто низькою, оскільки страхова діяльність в Україні є унікальною: застійна, монополістична система з

часом поступається динамічній, конкуруючій ринковій економіці. Тому створення дієвої системи майнового страхування є основою для підвищення рівня життя населення та соціальної стабілізації, створення міцної системи захисту фінансів держави, забезпечення стабільності та ефективності економічних відносин, що можливе лише шляхом проведення ефективної державної політики, спрямованої на регулювання страхового ринку в Україні загалом та майнового страхування зокрема.

Висновки з цього дослідження. Провівши аналіз розвитку майнового страхування в Україні за останні роки, можна зробити висновок, що добровільне страхування майна в Україні знаходиться на стадії зародження, адже у загальній сумі премій, отриманих від громадян, частка страхування нерухомого майна громадян свідчить про відносно низьку страхову культуру. Одним із чинників, що вплинули на майнове страхування, була економічна криза 2014–2015 років. З року в рік спостерігається скорочення кількості як страхових компаній що здійснюють страхування життя, так і страхових компаній, що здійснюють страхування видів, відмінних від страхування життя.

Нестабільність економічної ситуації в державі і відсутність єдиної державної стратегії щодо розвитку ринку страхових послуг в державі спричиняють низький рівень довіри до страховиків серед населення та негативно впливають на розвиток страхування в Україні.

Вирішити ці проблеми можна було б таким чином:

- сформувати єдину цілеспрямовану державну стратегію розвитку страхового ринку в Україні;

- привести вітчизняне страхове законодавство відповідно до норм, правил та вимог країн ЄС;

- здійснити ефективний контроль за діяльністю страховиків з боку держави;

- провести роз'яснювальну роботу щодо переваг майнового страхування та популяризації страхового ринку серед населення.

Таким чином, застосувавши ці пропозиції, можна було б забезпечити щорічний стабільний ріст ринку страхових послуг в Україні, що дасть змогу зробити його потужним інструментом соціального захисту населення, а також стати джерелом надходження інвестиційних ресурсів у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вовчак О.Д. Страхова справа : [підручник] / О.Д. Вовчак. – К. : Знання, 2011. – 390 с.
2. Бойко О.С. Зміст майнового страхування в Україні / О.С. Бойко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>.
3. Вірбулевська О.В. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку регіонів України / О.В. Вірбулевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1\(40\)/143.pdf](http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1(40)/143.pdf).
4. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53904.
5. Підсумки діяльності страхових компаній за I півріччя 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/files/file00580.pdf>.
6. Романовська Ю.А. Аналіз страхового ринку України / Ю.А. Романовська // Економіка та суспільство. – 2016. – № 7. – С. 830–837.